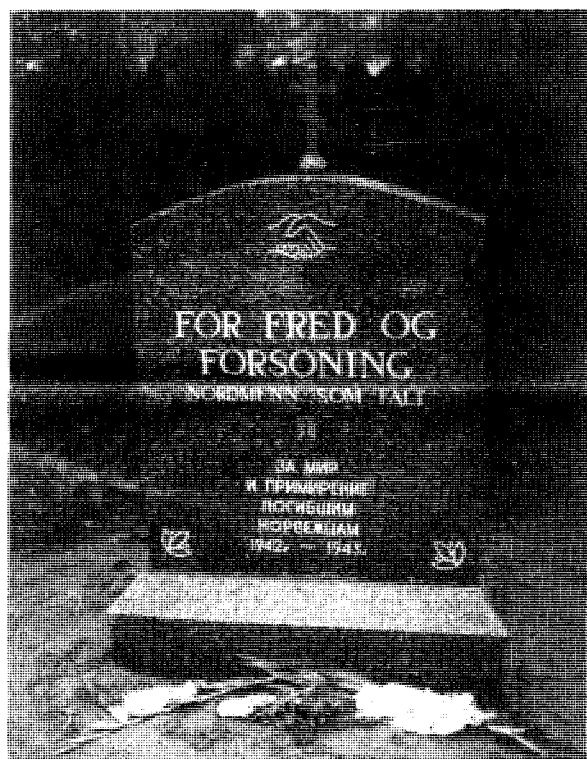

Forsoning - Samhold - Kjærlighet

Legionens minnestøtte over falne nordmenn avduket i Krasnoje Selo - støtten står på den russiske kirkes grunn - under dens beskyttelse

«Folk og Land» var med da minnesteinen over falne legionærer ble avduket i Krasnoje Selo den 23. august.

Det ble en gripende høytidsstund som gjorde et sterkt inntrykk på de mange norske og russiske krigsveteraner som var tilstede.

En legionær betegner avdukingen som det største som har skjedd i Legionens historie.

I dette nummer bringer vi en større reportasje fra begivenheten, ledsaget av vår fotografs «billedlige» inntrykk.

Norske frontkjempere i Regiment NORGE har også vandret på gjengrodde stier. I juli var de i Estland, der de deltok i de estiske frontkameraters minnehøgtideligheter, og hvor de også la ned krans på minnesteinen for nordmenn som falt under kampene.

Du finner reportasjen inne i bladet

Korreksjon er nødvendig

Av John Sand

I heftet «Norge under okkupasjonen» skriver forfatteren, professor Ole Kristian Grimnes s. 14 om den norske regjeringens avreise fra Tromsø til England 7.6.-40. Fra s. 14 siteres: «De tok med seg sjefen for 6. divisjon, oppfordret Hærens flyoffiserer til å dra» (til England). Samme forfatter har i «Veien inn i krigen» berettet s. 66: «Samtidig oppfordret Regjeringen flyoffiserer

generelt til å reise.»

Av flere kilder fremgår at disse opplysninger er grovt misvisende. Allerede i 1969 fortalte den meget korrekte statsråd Nils Hjeltnet i boken «Vekstår og vargtid» s. 170 om flyverne ved avreisen fra Tromsø i juni 1940: «De som ønsket å bli hjemme skulle få høre til det.»

I 1977 ga Gyldendal ut boken «Hærens og marinens flyvåpen» av major Fredrik Meyer. Majoren skriver s.

153 at det «var på helt frivillig basis» at noen flyvere valgte å bli med til England.

En som har førstehåndskjennskap til dette spørsmål er general Werner Christie. I et intervju med Aftenposten fredag 12.12.-97 (morgenr.) sier generalen: «Det var slett ikke klart at flyverne skulle reise ut. Jeg ble frarådet av tidligere militære overordnede og av andre ledende personer.»

Dette forhold kom general Christie tilbake til i et

foredrag nylig. Her sa han bl.a.: «Da jeg bestemte meg for å reise ble denne bestemmelse møtt med liten støtte, ja tildels med direkte fraråding, fra politisk og militært hold.»

Om Werner Hosewinckel Christie kan opplyses at han - etter å være blitt forfremmet til oberstløytnant - ble sjef for 150 Hundson Wing som besto av RAF skvadronen 611 og 154. den 18. april 1945 fikk hans fly motorstopp og han måtte

hoppe ut av sin Mustang-jager over Schleswig. Han hadde da fløyet 243 offensive «sweep» på tilsammen 567 timer. Som jagerflyver i britisk tjeneste skjøt han ned 11 tyske fly. Dessuten antas det at han skadet 4 andre.

La meg få plass til å tilføye dette:

Vi har ofte hørt at det var vanskelig å hoppe etter Birger Ruud og Bjørn Wirkola. Det var neppe så helt lett for Grimnes å overta etter

Forts. side 10 ➡

To bøker anmeldt av E. L.

Levevilkår under den tyske okkupasjon av Norge

Hjemmefront og utefront

En ny bok av forfatteren, professor Anders Chr. Gogstad, omtales her i korte trekk. Tittel: «*Slange og sverd*» Utgitt på Alma Mater Forlag A/S. Første bok: «Helse og hakekors» ble anmeldt i **FOLK og LAND** nr. 6.

Bok 2 - Tittel: «Slange og sverd»

Boken tar for seg helsetjenester, helseforhold og legers rolle i hjemme- og utefront i årene 1940-1945.

I de første motstandsgruppene som ble etablert tidlig på 40-tallet og senere i illegalt arbeid og i eksiladministrasjonen - stod mange leger sentralt. De pendlet mellom de tre hovedbasene for motstanden: det illegale Norge, Sverige og Storbritannia, og vekslet mellom å ta på seg sivile og militære oppgaver.

Boken gir en levende og veldokumentert framstilling av den innsats som helsepersonell gjorde i motstandskampen, og den betydning den hadde for totalinnsatsen. Mange leger gjorde også en omfattende innsats i flyktningearbeidet, i transportvirksomheten og i etterretningsarbeidet. Deres sterke profesjonsidentitet styrte deres virksomhet både i forhold til militær og sivil administrasjon. Og indre samhold og et godt sosialt nettverk gjorde at de mestret på kjenningene - bedre enn de fleste andre yrkesgrupper.

Sammen med forfatterens *Helse og hakekors* (1991) gir denne boken et totalutsyn over helse- og helseforhold og av helsepersonelles innsats i krigsårene. Ikke som en ren profesjonshistorie, men satt inn i en generell krigs- og okkupasjonshistorisk sammenheng. (Forlagets anmeldelse.)

Som forfatteren understreker er denne boken en omfattende skildring av helsetjeneste og helseforhold i motstandsbevegelsen og utefronten i årene 1940-45.

Innholdet er inndelt i føl-

gende kapitler:

I Norge: Krig og okkupasjon. Den sivile motstandsfronten. «Kretsen» og «Koordinasjonskomiteén».

Hjemmestyrkene «Milorg». Motstandsbevegelsen 1944-45. En samlet Hjemmefront. Hjemmefrontens samlede ledelse. Etterretningsvirksomhet. Kurerer og flyktninger. Kommunistenes motstandsaktivitet. Nordmenn i britisk tjeneste. Helsemyndigheter og legeforening inntil 18. juni 1941. Den illegale legeopposisjonen Sanord. Milorgs sanitetstjenester.

II Sverige: Svensk nøytralitets- og flyktningepolitikk 1941-45. Norske flyktninger i Sverige inntil våren 1943. Opptakten til utdannelsen av polititroppene. Helseleirene. Rikspolitiet. Fra politielever til norske soldater i svensk uniform. Militær opplæringen tar form. Den sivile helsetjenesten og sanitet i Sverige. Helseundersøkelser, tilpasseingsvansker og politisk agitasjon.

III Storbritannia: Den norske regjering i London, motgang og medgang. Militære styrker i vesterled. Pionerene i en norsk helsetjeneste i Storbritannia. Trekk fra den sivile helsetjenesten i Storbritannia. Forsvarets helsetjenester i Storbritannia. Helseproblemer blant nordmenn i Storbritannia. Frigjøringen av Finnmark.

Et lite utdrag fra boken:

«Hadde målsettingen for det organiserte motstandsarbeidet full gjennomslagskraft i befolkningen?

Det har nok senere vært erkjent at ikke på noe tidspunkt var befolkningen

moden for åpen sabotasje-linje og aktiv geriljakrigføring. Flere hundre tusen nordmenn arbeidet under alle okkupasjonsår helt eller delvis i tyskledet produksjon og stort sett motstrebende, men lojalt i offentlige tjenester under okkupasjonsstyret. «Hjulene skulle holdes i gang» og tross den vellykkede holdningskamp som ble kjent langt ut over landets grenser, var det lite som tyder på at den hadde noen nevneverdig hemmende innflytelse på den tyske militære virksomhet i landet. Folk flest hadde ingen klare oppfatninger om hvordan «hjemmefronten» var organisert og ledet, og oftest var nok forestillingene overdrevne både hva gjaldt dens fysiske omfang og dens betydning for den tyske krigføring i Norge. Først da omfattende sabotasjeaksjonene som ble utført av Milorggrupper i fellesskap med de britiske agenter de siste 6-8 måneder av okkupasjonstiden, fikk slike merkbare skadevirkninger.

Motstandskampens største betydning lå nok likevel i den stigende aktelse Norge og den norske befolkning oppnådde i våre allierte stormakters øyne og i den økningen i nasjonal selvrespekt som behøvdes etter de første årenes usikkerhet.

Magne Skodvin skriver i en kommentar til Ulsteins «Englandsfarten» II (s.14) at det er vanskelig å finne mål for bredden og styrken i norsk motstand. Mange ville ha vært motstandsfolk - etter krigen.»

«Personer som hadde kontakt med Reichskommissariatet og deres grener i disse år, fremhever at de som var ansatt der, hadde svært ulike

forutsetninger for å arbeide med norske politiske spørsmål. Det var dyktige, kulturelle og ekte Norgesinteresserte personer, og der fantes medarbeidere uten nødvendige kunnskaper og uten noen forståelse for norsk mentalitet og livsform.»

«Ruth Andresen har i sin bok om «Kvinnerns innsats i militær sykepleie», anslår at ca. 60 sykepleiere og 40 hjelpepleiere var i Storbritannia. I Sverige var der registrert 118 sykepleiere og 228 hjelpepleiere i tjenestegjøring ved de norske polititroppene. Ingen kom til å delta i felttjeneste under krigsoperasjoner uten de ti som var med felt sykehuset i Finnmark.

Men mange unge norske kvinner lot seg også verve til tysk sanitetstjeneste, ofte ut fra sterk idealisme og tro på det de ut fra sine forutsetninger mente var riktig.

På tysk side arbeidet det ved krigens slutt 314 norske sykepleiere og hjelpepleiere i Tyskland, herav 220 i aktiv tjeneste og 94 i utdannelse som hjelpesøstre. I alt regner en med at ca. 1000 norske kvinner: sykepleiere, hjelpepleiere og uten utdannelse meldte seg til tysk tjeneste. Herav deltok trolig omkring 400-500 i direkte fronttjeneste, samtlige i tjeneste hos det tyske Røde Kors. 18 norske sykepleiersker - «frontsøstre» - omkom i tjenesten, herav falt 13 i fronttjeneste på Østfronten.

Strengt straffer rammet de som kom hjem.»

«Spennningene i flyktningsamfunnet i Sverige gav seg mange utslag. Mytterister, rømlinger og andre opprørske elementer som var utsett til straff etter frigjø-

ringen, i alt ca. 2000 personer, slapp påtale og sanksjoner av enhver art iflg. generaladvokatens tilråding i 1946. Det ville trolig vært lite heldig med et slikt «anderledes landsvik oppgjør» mens en ennå var i full gang med det ordinære. Et slikt oppgjør ble imidlertid offentlig etterlyst. Begeistringen rundt Sverigeflyktningene og polititroppenes innsats ville trolig blitt noe svakere dersom en den gang hadde blottlagt noe om den vanskelige hverdagen og om menneskelige reaksjoner, som der som ellers under krig hadde spennvidder mellom mot og angst, oppofrelse og egoisme, patriotisk engasjement og total likegyldighet.»

Blant de krigsseilere som seilte i uteflåten, omkom ca. 3000 i tiden 1940-45. Også de skip som seilte i norske farvann, hadde store krigstap med mer enn 600 omkomne. Regner vi også med de som omkom ved krigsforlis av 55 skip fra september 1939 til 9. april 1940, blir det totale tapstall nær 4000 norske sjøfolk under den annen verdens krigs 5 1/2 år. Av Nortraships flåte ble over 500 skip på tilsammen nær 1,9 millioner bruttotonn senket. Alt i alt gikk vel 2,3 millioner tonn tapt ved krigshandlinger - 47% av den tonnasje Norge hadde ved krigsutbruddet. Ved krigens slutt disponerte Nortraship bare 2,7 millioner tonn, til dels fartøyer av dårlig kvalitet og forholdsvis høy alder.»

«Oppsvinget i holdningene i den norske befolkningen syntes først og fremst å ha vært betinget i okkupa-

Forts. side 10 ➡

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: 0808.5164504

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

DØDS-SEILASEN

En reportasje om angrepene på våre norske kystskip under siste krig, ført i pennen av motstandsmannen Astrup Nilssen, og hentet fra Nord-norske aviser, ga «Folk og Land's lesere noe å tenke på.

Mange av oss kjenner den sitrende spenning som griper en befolkning umiddelbart under en flyalarm. Ingen kjenner dødens høst, enhver søker sin tilflukt hvor best den er å finne.

Forestill deg da hva et skips besetning og passasjerer føler når de ser en bølge angrepsfly komme seilende i lav høyde mot seg. Forestill den angsten og fortvilelsen ombord når dette lille faste punktet på sjøen, denne lille verden av et samfunn blir målet for et konsentrert angrep av disse fly. Forestill deg hvorledes kanskje en mor speider rundt omkring seg for best mulig å finne beskyttelse for sitt barn. Men hvilken beskyttelse kan det være på et så begrenset skipsområde mot en bombefulltreffer som kan sende skipet ned på få minutter? Hvilken sum av pinefull lidelse, den dypeste vande og angst rummer ikke det skip som vergeløst kastes inn i en slik dødens tyfon? Besetningen får ikke anledning til å beskjefte seg fullt så meget med sine egne følelser. Den kjenner først og fremst plikten overfor de passasjerer som er gitt i dens varetekt. Offiserene står på broen til de konstanterer at angrepet skal iverksettes. De forlater den ikke før de siste kommandoer har rukket maskinen, - de søker ikke egen beskyttelse før passasjerene er sikret så godt som overhodet mulig.

Hva våre sjøfolk, langs norskekysten og i andre farvann, gjennom krigsårene utviste av personlig mot og offervilje evner vår penn ikke å gi uttrykk for. De øvet ikke sin gjerning alene i pakt med de beste sjømannstradisjoner i folket vårt. De personifiserte alle nasjonens beste egenskaper. Hver morgen ble skip losset og lastet ved våre kaianlegg. Hver avgang var en livets seier, - hver avgang en seilas mot ukjent havn. Men vinsjene sang og lastebommene svingte. Enhver gjorde sin gjerning som i vakreste fredstid. Lugarpikene ordnet køene, restauratøren sine forsyninger og postmannen ombord sorterte de utallige pakker og brev, mer etterlengtet av mottakerne enn noensinne tidligere. Tenkte de mon på hvorvidt denne reise kunne bli deres siste?

Selvfølgelig gjorde de det, men gjennom sitt vante arbeid behersket de den angst som lå og gnaget i underbevissheten. Det var denne pliktfølelse, denne ansvarsfølelse, som her kom til syne som må bevege enhver av oss.

Vi andre gikk til våre kontorer og forretninger, mens disse hver dag seilet ut under en kanskje skyfri himmel mot et stormsenter som ingen værvarsling ga. I sannhet, disse skip og deres besetninger burde ha vært hilst med fanfarer ved hver bryggeplass de vant frem til.

Men hvorfor ble disse reiser så ofte gjort ved høylys dag? Hvorfor utfordret man skjebnen mer enn nødvendig? Vi spurte en gammel skipsoffiser om dette, - en forlengst pensjonert styrmann i Fylkesbaatene i Sogn og Fjordane, som selv hadde opplevet et katastrofalt flyangrep.

Men her måtte han melde pass. Han forsto det ikke. Det var både hans og hans kollegers oppfatning at det ville vært ganske annerledes betryggende hvis de mest utsatte sjødistanser hadde vært passert om natten. Selv

Hamsun; Marihøna og «Vi»

Av Frederik Skaubo

«En skal se mye før øra detter av,» sa en gammel original når noe forekom vel merkelig. Han rasjonaliserte et utsagn om at våre sanser skal utsettes for mangt og meget før de helt slutter å reagere - heldigvis.

Knut Hamsun har regelmessig, også etter sin død - ja kanskje særlig da vært gjenstand for historier og tolkninger, som har satt både syn og hørsel på prøve. Det siste er Marihøna ev. Solkorsmerket på jakkeslaget. Det er imponerende hva man får ut av det. Bl.a. hypotesen om at han kunne vært spart for ti til femten millioner kroner (i dagens kroner) dersom, hvis etc.

Jeg nyter høvet på redaksjonens vegne å be om tilgivelse for trykkfeilen i forrige nummer, Knut var blitt til Kunt. Det er å håpe at ikke mange ører falt av den grunn. Dikterens riktige navn er kjent over hele verden. Nå lurar jeg på om historien - om jakkemerket vandrer verden rundt slik som bøkene hans. Det har historien ikke fortjent.

De fleste av «oss» har vel vår stille moro og noe avslitte undring over oppstusset. Hamsun uttalte selv at om hundrede år vil alt være glemt. Nå er et halvt hundreår passert, og intet ser ut til å være glemt. Når store deler av vår «elite» på jusens og kulturens område avgjorde og fortsatt avgjør livsskjebner etter jakkemerker, da burde de virkelig hatt grunn til å glemme. Da burde det virkelig være grunn

til å trekke et barmhjertighe-tens glemselsslør over en del begivenheter i vår nære historie. Ikke bare når det gjelder Hamsun (Han var jo bare en suspekt skrivefant). Hans tapte millioner ble mange og hans synder tunge å bære for de norske nordmenn. Hamsun hadde i sin alderdom rygg til å bære det hele.

Titusner av andre nordmenn hadde også krefter til å bære selv om det kunne gå på helsa løs. Merket som var og er vår stolthet, var ingen bær. Tapene av gård og grunn, av frihet og arbeid, av rettigheter og offentlig tillit var derimot tunge bærer. De reduserte muligheter til yrkesutdannelse og alle de andre smålige forsøkene på å gjøre oss konkurranseudyktige og hjelpeløse var heller ikke lette byrder for den enkelte «Marihønebærer» og og for hele familier.

At våre motmenn bare i meget, meget få tilfeller har lyktes i dette uhumske spillet, overrasker både historikere og dem som registrerte det. Vi føler ingen grunn til å hovre, men vi er stolte når vi ser oss tilbake. 65 års historie har bekreftet at vår kamp mot marxismen og undergangskreftene var nødvendig. Det er en ugjen-drivelig facit. Vi betalte den gjelden marxistene og de handlingslammede «borgerlige» hadde påført det norske folket. Da de satte oss inn og støtte oss ut, fant vi plasser og virksomheter hvor vi fikk respekt og tillit. Vi bidro til samfunnets vekst og våre barns utdan-

nelse og fremgang. Vi har ikke under okkupasjonen eller i tiden etter vært noen belastning for det samfunnet vi er en del av.

På den måten er ikke Hamsun noe unntak. Hans anseelse kan ikke undergraverne rokke ved. Hans trofasthet mot Norge - den neste ubegripelige - og hans uendelige avstand fra svik er heller ikke å rokke ved. Det er en mistrøstig repetisjon av «rettsoppgjøret» når man nå tar forstørrelsesglass i bruk for å granske hans jakkemerke og dermed kunne frita eller felle. For hva? - og hvem?

«De hvite garder»

Av Egil i Rygge

Herr redaktør.

Takk for en god avis.

Dagen er reddet hver gang den dukker opp i postkassa.

I et av de siste numrene har «Førkrigsbefal» en artikkel om Arbeiderpartiets forsvarspolitik i 30-åra. Et målbevist arbeide for å ødelegge forsvarsviljen og evnen.

Han refererer til et nummer av «Tillitsmannen» - utgitt av D.N.A. i 1935. (Opplysningsforbundet) Her listes opp noen punkter om hvordan det antimilitære arbeidet skulle legges opp.

Punkt 1.: Full avvepning av «De hvite gardar». Dette er faktisk første gang jeg har

Forts. side 10 ➡

vil vi ha uttalt, at hverken rutetider eller andre hensyn her burde ha spilt inn. Her gjalt det først og fremst for våre skip å komme frem.

Våre rederier og myndigheter burde her fullt og helt overlatt våre dyktige skipsførere selv å ta seg frem langs kysten på den måten de fant det for godt. De kjente leden, de kjente hver fjord og vik, - og de kjente sitt store ansvar.

Vi våger å påstå at mange meningsløse kollisjoner, flyangrep og tap av menneskeliv kunne ha vært unngått hvis våre skipsførere selv, uavhengig enhver innblan-

ding, hadde vært overlatt å føre skuten i havn.

Tar vi feil?

Kanskje den beste kjentmann i norsk sjøfarts historie under krigen, Astrup Nilssen, kan gi oss svaret?

Kanskje kan han også fortelle oss hvorfor disse sjøens helter ble forbigått etter krigen, ofte forhånet og mistenkliggjort? Alt dette etter at kystens befolkning, spesielt i Nord-Norge og på Vestlandet, fulgte dem på deres ferd med såvel tanker som i bønner.

Legionærenes minneste avduket i Krasnoje Selo

En stor russisk dikter uttrykte engang for lenge siden den tanke at verdens frelse fra vantro, ondskap og forvillelse måtte komme fra Russland. Dette fordi det russiske folks århundrelange lidelser hadde lutret dets sjel og gjort den stor og ytret seg i folkelig tilslutningslik. Gud skulle slik ha betrodd Russland en særegen misjon i verden.

Den 23. august kunne tilreisende nordmenn fornemme nærheten av denne Russlands sjel, på den dag minneste over falne norske legionærer ble innviet. Det er ikke trolig at noen tilstedeværende noengang vil glemme denne høytidelighet hvor Moder Russland ved sin Kirke for alltid tok disse falne fremmede, engang fiender, til seg som sine. Mot de døde fører Russland ingen krig. Alle falne er for den anskuelse vi her møtte, bare menneskesjeler med samme hjemstavsrett i evigheten. Dit tar de bare med seg den gode vilje som deres valg i denne verdens kriger og konflikter sprang ut av, likegyldig hvorledes de for hver enkelt falt ut.

Det er ikke underlig at

finner, estere og ungarere meget gjerne har gitt plass for minnesmerker over falne norske frivillige. De minnes disse frivillige som medkjempere i striden mot fremmedvælde og en forhatt ideologi. Deres velvilje har ytret seg i folkelig tilslutning og myndighetenes støtte og positive oppmerksomhet, som er vel kjent fra før.

For Russland stiller saken seg annerledes. Vel er det store flertall av russere glade for at åket er kastet av, og vil forsåvidt kunne ha sympati med bolsjevismens motstandere. Men den kamp disse frivillige kjempet mot nettopp bolsjevismen var samtidig en krig som påførte det russiske folk uendelige lidelser og tap, fordi det som bolsjevismens første offer ble det folk denne kamp måtte rette seg mot.

La oss uten videre erkjenne at dette er et dilemma som ikke lett lar seg løse. Kanskje er det ut fra våre gjengse forutsetninger uløselig. Men for den ånd av høyere orden som den russiske Kirke møtte problemet med, var det det ikke.

Etter bolsjevismens fall

Av lektor Per O. Storlid

ble sonderinger gjort hos russiske myndigheter, med tanke på oppsetning av et slikt minnesmerke. De som gjorde disse henvendelser vet å fortelle at de ble møtt med prinsipiell velvilje, men at byråkratiske godkjennelsesprosedyrer syntes å ville trekke saken ut i det endeløse. Russiske venner foreslo da en henvendelse til representanter for Kirken, for om mulig på denne måte å få fortgang i saken.

Det hadde hele tiden vært tanken å finne et sted i eller nær Krasnoje Selo. Der ligger det som alle legionærer minnes som «Den blå Kirke». I bolsjeviktiden ble den brukt som lager, men er siden gjeninnviet, og atter i sin rette bruk. Det ville naturlig være naturlig å henvende seg til ansvarshavende for denne «Blå Kirke», hvis egentlige navn er Den Hellige Aleksander Njevskijs Kirke. Denne ansvarshavende er domprost, fader Jergjenij Jefimov. Med ham kom den norske initiativgruppen i kontakt tidligere i sommer, og fra da av kom en utrolig fart i fremdriften. Uvurderlig hjelp i praktiske spørsmål ble også ydet av andre russere, blandt dem menighetsrådets kvinnelige formann og representanter for den russiske gren av «Forsoningsbevegelsen». De og dette fortjener en omtale for seg.

De som har hatt strevet med saken møtte fader Jefimov, og fremla sitt ærend for ham. I full visshet om det dilemma saken bar i seg, la de vekt på gjøre det klart for ham hvem disse falne

var, nemlig den gang soldater på fiendesiden. De gjorde det også klart hvorledes det offisielle Norge hadde ansett og anser dem. Fader Jefimov stilte ikke spørsmål og kom ikke med kommentarer til dette, annet enn at han på spørsmål gjorde det klart at fremstillingen var oppfattet og at ingen tvil var tilstede om sammenhengen. Det han sa, var dette: Alle døde har rett til et sted man kan minnes dem. *Alle*. Ville De ønske å ha Deres minnesmerke her? Det må gjerne stå her ved Kirken. Her. Her skal vi ta vel vare på det.

Det bød ikke på problemer å få formell autorisasjon fra høyere kirkelig myndighet. Slik gikk det til at minneste nå står på den russiske Kirkes grunn, og dermed under dens særlige beskyttelse.

Søndag, 23. august 1998: Det var hit vi skulle. Hit skulle, i en verden som var tragisk annerledes, også engang en avdeling norske frivillige soldater og front søstre. Vel halvannet hundre av dem skulle ikke lengre enn hit, men hviler her for alltid i Russlands jord, - i graver som mennesker og tid har slettet. Idag kom noen av kameratene tilbake, - nå gråhårede mennesker som livet gikk videre for. Også noen som aldri hadde vært her før.

De tilreisende ankommer i god tid i buss. Den Hellige Aleksander Njevskijs Kirke er som før blåmalt, en tre kirke svært forskjellig fra dem nordmenn er vant til å se. Noen synes riktignok at den har likhetstrekk med en norsk stavkirke. Gudstjenes-

ten er i gang. Ut av hoveddøren bærer et følge en avdød i kiste, som de reiser bort med i en gammelmødig buss. Inn en sidegang går to unge par, den ene av mennene i offisersuniform, med to spebarn. Kanskje her også en barnedåp? Begynnelsen og slutten. Skjønt slutten? For menneskene der inne og rundt kirken er det ingen slutt. Det er bare sjeler på vei inn og ut i en verden vi alle er på gjennomreise i. Vi i dobbel forstand utenforstående, - vet ikke hvorledes seremonien der inne foregår. Dette er ikke noe museum eller folkløse for interesserte turister, og et plutselig innrykk av en busslast fremmede ville forstyrre andakten. Derfor blir vi utenfor til det er klart at den egentlige gudstjeneste er avsluttet. Så går vi inn i en kirke aldeles forskjellig fra alt de fleste har sett før.

Her inne er det at fader Jefimov forvalter sin lille parsell av det rike som ikke er av denne verden, men allikevel her høyst nærværende i den. Han er en grånet mann av middels høyde med øyne som utstråler mildhet og klokskap. Disse øynene må ha sett mye. Da, eller under samværet, å stille spørsmål om ham selv og hans liv gjør man ikke. Rent umiddelbart fornemmer visst alle at i den verden han representerer er slikt detaljer av mindre betydning. Men russiske venner sier at han har vært prest i omkring 50 år. Så har han vel i den onde tid gjennomvandret det meste av alt menneskelig ondskap og forvillelse kan stelle i stand her i verden, men befinner seg fortsatt her og

Fader Jefimov under avdukingen.

har kunnet se at det hele bare var en parentes i tiden. De fleste kallsbrødre av hans årgang er borte. Men nå står han her i sin sorte prestedrakt i en krets av fremmede.

Fader Jefimov hilser de fremmede og dem han kjenner fra før. De fleste har aldri vært her, men alle fornemmer en vennlighet som mellom gamle kjente. Han er glad, sier han, for at vi er kommet, og ønsker alle velkommen til kirken. Han sier seg også glad for at de norske venner har villet ha minnesmerket nettopp her. Her skal det bli hegnet om og tatt vare på. Han blir spurt om han vil foreta avdukningen, og vil gjerne det. Så spør han om noen ville ha noe imot at han setter et russisk kors, den ortodokse Kirkes, på stenen. Nordmenn tilhører jo en annen konfisjon enn hans. *Nei*, det har ingen noe imot. Noe imot? Det er da tvert om en suveren og vakker gest fra hans russiske kirke, overfor døde og levende. Han lar oss forstå det en russisk venn senere sier, at på dette vis tar Russlands Kirke dette minnesmerket uttrykkelig og synlig i sin varetekt og under sin beskyttelse for all tid.

Så skal fader Jefimov gjøre seg istand til den høytidelige handling. Den blir høytidligere enn kanskje noen av de tilreisende hadde tenkt seg.

Foreløbig venter man utenfor.

Der ute, nært til høyre for kirken og på dens egen grunn står stenen. Enhver som kommer til kirken vil se den. Den skjules nå av et norsk flagg, og foran ligger en krans med sløyfe fra gamle frontkamerater. Der ligger også en liten bukett som ingen i selskapet har hatt med seg. Den kommer fra en anonym russer, får vi vite.

Ved minnesmerket står tre veteraner. Og solen skinner. Det regnet da vi kom, men resten av regnværet er utsatt til etter høytideligheten. Og den blir lengre enn antagelig noen av oss hadde tenkt.

Om en tid skrider fader Jefimov ut av sideinngangen. Men han bærer ikke lenger den vanlige, sorte tjenestedrakten vi først møtte ham i. Nå er han iført den russiske Kirkes praktfulle hvite og rikt smykkede høytidsskrud, til bruk på de store dager. Bak ham to prester til, - disse i sort. De bærer krusifikset og vievannskarret. Røkelseskaret bærer fader Jefimov selv. To hverdagskledd russere av menigheten, en kvinne og en mann, slutter seg til dem. De skal delta i den liturgiske sang. Og denne sang av de fem vil ingen glemme. Høytidelig og melodisk, den russiske Kirkes betagende sang gjennom ti århundrer. Her møter vår hverdagsverden den høyere. I denne syngende liturgi frembærer nå fader Jefimov sine bønner for de døde som minnes og de levende som er tilstede, for alle henfarne sjeler og for alle som lever. Om Guds fred for alle, om fred og godvilje for hvert enkelt menneske og for hele verden.

Minnesmerket og forsamlingen stenkes med vievann, og røkelseskaret svinges. Igjen og igjen.

Og hele tiden denne sang av de tre prester og to menighetsmedlemmer. Foran stenen et lys som fader Jefimov satte og tente der. Uovertreffelig i høytid og skjønnhet er dette lange rituale.

Så foretar han selve avdukningen. Det norske flagget og sløyfen overrekkes ham etterpå som en gave til kirken. Før det har frontkameratene ved stenen sagt sine minneord. Enkle og verdige.

Så foretar fader Jefimov det russiske kors øverst på stenen, og taler til de fremmøtte:

En hilsen til hver især, gleden over å se disse norske venner her ved Den Hellige Aleksander Nevskijs Kirke. Gleden over at Russlands Kirke er blitt betrodd dette minnesmerke. Det skal på de store kirkelige dager alltid vises ære, og de det er til minne om, ihukommest.

Han vil ta dem med i sine

bønner, noe han også vil gjøre med de som er tilstede.

Så håper han at vi vil komme tilbake, og i tider som kommer andre nordmenn. Og at vi da også vil besøke denne kirke. *Ja*, søk alltid Kirken, her og der hjemme og alle steder dere ferdes på jorden. For overalt er Gud. Og som Guds barn er alle mennesker søstre og brødre. La oss alle alltid legge vinn på å ferdes i fred med Gud og hverandre: Fred på jorden, fred for hvert enkelt menneske. Slik var Guds vilje med menneskene. La oss vandre slik at vi alltid kunne si: Gud er med oss. Uten det har ingenting bliende verd. På jorden fred og i menneskene godvilje, som det kjente ordet lyder i hans russiske versjon. Fred for og i og med alle, godvilje i menneskene.

Velsignelse over forsamlingen og over dem minnesmerket er reist for. For oss levende ønsket om ennå mange lykkelige år med helse og alt godt på jorden.

«Ja vi elsker» synges. Til slutt et enkelt måltid av medbragt niste her ute omkring stenen. Det er slik det gjøres i russiske begravelser. Under det ligger tanken om at levende og døde er sammen, det er egentlig ingen sperre mellom tiden og evigheten. Båndet mellom oss her og dem som er

ildsjeler foran minnesteinen.

gått videre består. Vi er alltid nær hverandre.

Så tar vi farvel med denne mann av fromhet og godvilje, og med de andre som gjorde denne studen til det den ble. Vi hadde senere gleden av å ha fader Jefimov og en av de assisterende prester som gjester ved selskapets middag. Hans budskap etter bordbønn og velsignelse forblir det samme. Men enda en gang vil han forvise seg om at hans russiske kors på stenen ikke strider mot noens religiøse innstilling. Selvfølgelig ikke. Denne storslagne gest fra Russland gjør tvert imot at det synes å passe bedre enn noe annet ville ha gjort.

Senere faller det oss inn at likesom i veteranenes ord fantes det i fader Jefimovs ikke den minste hentydning til politikk eller krig. Han gjorde ingenting annet enn for alltid å ta inn i den russiske Kirkes varetekt og omsorg stenen og dem den er reist til minne om, og sende oss levende ord med på den videre livsvei som det er hans kall å forkynne.

På sin russiske jord løftet fader Jefimov oss alle ut av hverdagen og bragte oss noe annet og høyere.

La oss huske fader Jefimov og hans menighet, slik de husker de falne og oss. ●

Menneskerettighetene gjelder ikke alle

Stortingsmann Kittil Berg, medlem av Stortingets Justiskomite ble 23. juli 1945 intervjuet av «Friheten», og fikk da bl.a. følgende spørsmål: «Har Justiskomiteen hatt noen store lovsaker oppe?»

Han ga følgende svar:

«Vi hadde landssvikloven av 1945, hvor det gis anledning å sperre folk inne opp til ett år uten dom. Dette er forøvrigt en nokså eksepsjonell lov, idet den jo går imot selve grunnprinsippet i det vi pleier å kalle menneskerettighetene. Det var imidlertid enighet i Stortinget og Justiskomiteen om at loven skulle føres igjennom. Med dette har vi slått fast at nasister og landssvikere ikke har noe krav på å nyte godt av menneskerettighetene. Det er en av de forholdsregler som demokratiet må ta for å forsvare sin egen eksistens».

Forsoning - Samhold - Respekt**Slik startet det**

For nordmenn flest vil det virke utrolig at det var mennesker fra de mest krigsherjede land som var først ute med sine utstrakte hender. Mennesker som var med på de store seiersparader, men måtte se sine hjemsteder ligge der i ruiner, - utslettet.

Med ønske om fred, forsoning og vennskap kom de sine tidligere fiender i møte.

Slik var det at den tysk/russiske veteranorganisasjon «Die Versöhnung» («forsoningen») kom i forbindelse med den norske DNL-komité (den norske Legions talsmenn) bestående av ildsjelene Kåre Christensen, Bjarne Foss Haneborg, Finn Faye Lund og lederen Olav Kjølberg. Dette førte til en invitasjon til St.Petersburg hvor komiteen fant at mulighetene til å få reist et monument over falne legionskamerater var tilstede. Ønskestedet for et slik

Av Kr. Skrette

minneste var selvfølgelig i Krasnoje Selo hvor befolkningen har et spesielt fint forhold til de tidlige norske frivillige, da det gjennom den lokale krigshistorie sies meget om legionærenes eksemplariske fremferd under krigen.

Under gjensitt i Oslo av de russiske veteranvenner Evdokia Mironova og Anatolij Rosjkow ble planer lagt for hvordan ønsket skulle kunne realiseres.

Ewdokia Mironova, som ikke bare er med i organisasjonen «Die Versöhnung», men også aktiv i menigheten i «Den blå kirken» (en kirke som betyr svært meget for legionærene). Denne «Alexander Nevskijs Kirke», la grunnlaget for den gode kontakt DNL-komiteen fikk med menigheten og dens sogneprest, Fader

Evgenij Efimov. Sognepresten som kjente vår «fortid» og vårt ønske, ga på egne og menighetens vegne tydelig til kjenne at de gjerne så at det ble reist en minneste på Kirkens grunn, og ga senere en skriftelig garanti for at menigheten ville føre ansvar og hegne om den.

Det var likevel naturlig at DNL-komiteen fikk mange problemer undervei, men ved påsketider i år fikk den bekreftelse på at en minneste var godkjent, ikke bare av Kirken, men også av sjefen for forvaltningen i Krasnoje Selo-området, W.W. Frolow.

Arbeidet ble satt i gang, den kjente arkitekt Oddvar Halbostad tegnet monumetet og russerne fulgte opp med selve utførelsen av det.

Den 23. august fant den høytidelige avduking sted. ●

**HILSENER
VED
AVDUKINGEN****Olav Kjølberg:**

- På vegne av oss norske veteraner og andre norske kvinner og menn som er med oss her idag, har jeg den store glede, i takknemlighet å få ønske våre russiske venner hjertlig velkommen til denne høgtideligheten i forbindelse med avdukingen av vår minneste ved Alexander Nevskijs Kirke.

I ydmykhet og takknemlighet vil jeg nå be Dem, Fader Evgenij Efimov, foreta den høytidlige handling. (Se P.O. Storlids omtale)

Jørgen K. Høve:

- Høyt ærede Fader Evgenij Efimov, russiske venner, veteraner, pårørende og alle tilstedeværende fra menigheten her ved Alexander Nevskijs kirke.

For to år siden hadde jeg den ære å legge ned en krans på et minnesmerke over russiske soldater som falt her under siste verdenskrig. Jeg berømmet dem for mot og tapperhet.

Takket være enestående hjelp fra organisasjonen «Die Versöhnung» og Alexander Nevskijs kirke her i Krasnoje Selo kan vi idag minnes og ære våre egne falne.

Må denne minneste som er plantet på hellig russisk jord bli et møtested for mange av våre landsmenn som kommer på besøk til St.Petersburg.

La også denne minneste være en påminnelse om at Norge og Russland er naboer. Et naboskap forplikter.

Jeg er forvisset om at vi norske kvinner og menn som er her i dag, har et oppriktig ønske om at vi i uoverskuelig fremtid vil ha et nært og godt forhold til vår store nabo i øst.

Så vil jeg ennå en gang takke representantene for Alexander Nevskijs kirke og organisasjonen «Die Versöhnung» for at de har gjort det mulig for oss å feire denne høytid.

En takk også til dem som tok opp tanken om et minnesmerke, som gjorde det grunnleggende arbeide og senere satte det ut i livet. Vi lyser fred over de falnes minne.

(Et norsk flagg blir overrakt som en hilsen til Kirken.)

En gruppe frontkjempere fra 1. linje på Leningradfronten under avdukingen på kirkegården i Krasnoje Selo.

Eivind Saxlund:

Avslutning ved Høytidelig- heten ved avdukingen av minnesteinen ved Alexander Nevskijs Blå kirke i Krasnoije Selo 23. august 1998

Kjære venner!

17. mai 1945 holdt overlege Johan Scharffenberg en tale hvor han som avslutning, på tysk, siterte Friedrich Schillers dikt: «Seid umschlungen Millionen, alle Menschen werden Brüder» - til norsk «Vær omfavnet millioner, alle mennesker skal bli brødre.»

Det var kanskje ikke så mange av oss som trodde på virkeliggjørelsen av disse ordene den gang.

Idag har vi opplevet brorskap, forsoning, godhet og kjærlighet hos våre russiske verter og gode venner. Vi er dypt takknemlige og gjengjelder disse følelser av fullt hjerte.

Da legionen forlot Norge ved månedskiftet juli/august 1941, ba vi ved bataljonsoppstillingen til slutt sammen Fader Vår.

Det vil være meningsfylt at vi idag nedber Guds velsignelse over det russiske folk, over alle som bor her, alle som er til stede her og de som er gått foran:

Herren velsigne deg og bevare deg, Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig, Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred.

I Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Amen.

tiden og tidligere hemmeligstemplede arkiver forteller sin historie.

Og slik ser den ut - i all sin bisarre nakenhet:

Etter Sovjets sammenbrudd, og Baltikums frigjøring, vokste det frem en sterk bekymring blant de stater som grenser til innlandshavet Østersjøen - Sverige inkludert. - Disse stater henter en vesentlig del av sin mat fra dette hav i form av fiske. Grunnen til bekymringene er de enorme mengder tyske kjemiske våpen, stridsklare, som Tyskland hadde lagret på østsiden av sjøen. - Kjemiske våpen, som Hitler aldri gav ordre om å ta i bruk - tross den fatale vending krigen på liv og død etterhvert til sist ble for det Tredje Rike.

I tiden etter de østlige marxistenes endelige seier, ble uhyre mengder av disse kjemiske våpen dumpet i Østersjøen av bolsjevikene.

Det man nå bekymrer seg om i Østersjøstatene, er hva som vil skje med livet i havet, og menneskene som spiser dette havs grøde, når rusten tærer granat- og bombebeholdningene istykker og innholdet lekker ut...

Den andre diktator «Dixi» nevner, herr Churchill, hadde ikke noen skrupler: I krigens siste halvannet år, var han en av de helhjertede pådrivere bak et britisk prosjekt om å bombe Tyskland med kjemiske våpen. Man håpet å kunne ta i bruk disse våpen i løpet av sensommeren/høsten 1945. Lykkeligvis for tyskerne kapitulerte de allerede våren -45.

Opplysningene stammer fra engelske åpne arkiver.

Churchill & Co regnet med at denne kjemiske bombing av Tyskland ville ta livet av «minst 50 prosent» av den tyske befolkning, og dermed gjøre en rask slutt på krigen.

Det var en bakterie Herr Churchill hadde tiltenkt tyskerne, en bakterie ved navn Miltbrand. - Den forekommer en sjelden gang i storfebesetninger, er lett overførbart til mennesker, og har et

Minnesteinen ved den blå kirken

Av H.r.advokat Gustav Høgtun

Den 23. august 1998 er en viktig dato i livet til familier, gjenlevende kamerater og venner etter norske soldater som falt på østfronten under 2. verdenskrig, og den bør være det for mange andre også.

Da ble det innviet en minnestein med innskriften: «For fred og forsoning» og som viste to hender knyttet inn i hverandre. Minnesteinen står på grunn tilhørende den lokale Kirke like i nærheten av der hvor fronten gikk under krigen.

Tilstede under feiringen var sognepresten Fader Evgenij Efimov og den russiske representant for organisasjonen Juri Lebedev foruten den norske delegasjon.

Jeg som utenforstående deltaker kunne ikke la være å tenke på den kritikk som den daværende amerikanske president Ronald Reagan ble utsatt for da han allerede mange år tilbake i Biitsburg var med på kransenedleggelsen for falne fra «den annen side». Den nye minnesteinen bør bli en milepel i en nødvendig prosess, i det den knytter nære bånd mellom to parter som tidligere

stod mot hverandre i en kamp på liv og død.

Lebedev kunne naturligvis ikke unnlate å komme inn på at byen Leningrad fikk status som helteby fordi den hadde holdt ut en beleiring som varte i 900 dager og med enorme tap av menneskeliv og materielle ødeleggelser.

For russerne den gang var beleirene tyske facister. De visste ikke at det også deltok kontingenter fra en rekke andre nasjoner og blant disse også nordmenn.

Den prosess som nå pågår består i at gamle fiender blir bedre kjent med hverandre, og det er påtagelig at det går meget bedre i forholdet til russerne enn på hjemmefronten.

I forbindelse med innvielsen av minnesteinen er det opprettet et fond som er stillet til disposisjon for Kirken, - og som også kan anvendes til hjelp for nødlidende barn innen menigheten. Så får en bare fortsette på den vei en har slått inn på, slik at følelsen av bitterhet over urettferdig behandling og krenket stolthet kan vike plass for positive opplevelser i arbeidet for varig fred og forsoning. ●

DIKTATORER

Av Arne Heiberg, Oslo

Signaturen «Dixi» undrer seg, i nr. 5/98 over NS-folks «skittkasting» på Churchill, som han/hun anser være en person på linje med Adolf Hitler. Nå er det jo faktisk endel gamle NS-folk som aldri har tilbedt Hitler, men blant oss som ser opp til ham er der åpenbare ulikheter.

Den utvilsomme diktatoriske Churchill gjennomfør-

te hverken i fred- eller krigstid noensomhelst sosiale reformer til folkets beste. Derimot var det jo Adolf Churchill som hjalp Churchill å avskaffe den grinende arbeidsløsheten i England - det tyske Polenfelttoget satte jo England istand til å erklære en krig som fikk hjulene på øya i sving...

Men først og sist er det mentaliteten hos disse to personer som utgjør det definitive skillet: Etterkrigs-

hurtig forløp: Høy feber, åndenød, blodblandet utflod fra nese/endetarm og slutter med kramper. Absolutt dødelig.

Det ble, for 10 år siden, påstått at den ensomt beliggende øya i Hebridene, der våpenet ble forberedt, fremdeles er et strengt avsperrt område p.g.a. smittefaren.

Så jeg tror ikke «Dixi's» sammenligning av de to herre holder vann: Den mest desperate, Hitler, vek tilbake for å bruke så barbariske våpen; den andre, med seier i sikte, ropte «Hurra»...

Den ene part, Hitler, la

atomvåpen-utvikling på is, ved dekret i 1942, den andre fortsatte - kom for sent til å bruke den over Tyskland, men fikk istedet anledning til å «teste» djevelskapet på japanerne. - *Taperen sloss med «blanke våpen» til siste slutt;* hans beseirere, de «allierte», har fortsatt enorme lager av denslags liggende. Intakte. Mer raffinerte enn Churchills gamle kjemimix...

- To diktatorer, javel, men bare én barbar.

Innlegget er noe forkortet. Red. ●

På opplevelsesferd med Regiment Norge-veteraner

Hensikten med Regiment Norges årlige tur til Estland er å minnes og å hedre kamerater som falt i Estland i kampen mot bolsjevismen i den 2. verdenskrig. Også denne gang var reisen lagt opp av Lage. Turen i år ble arrangert slik at man også kunne delta i de estiske frontkameraters minnehøytideligheter. Esterne har to slike i juli måned, og det er etter hvert blitt knyttet mange vennskapsbånd mellom estere og nordmenn.

Fredag 10. juli reiste vi med SAS til Tallinn. Samme aften var det middag sammen med krigsveteraner fra andre europeiske land.

Lørdag formiddag deltok vi i minnegudstjenesten i den evangeliske-lutherske kirke. Det var over 1500 krigsveteraner med familie og venner tilstede. De fleste var selvsagt estere, men det var også deltakere fra flere andre nasjoner. Presten talte på estisk, så de færreste blant oss nordmenn forsto hva han sa. Men det var tydelig å se på våre estiske kamerater at han talte for deres sak etter krig og okkupasjon. Og det var gripende å høre den kraftige sang fra en fullsatt kirke.

Opprinnelig var det planlagt en oppmarsj om ettermiddagen. I den ville det ha deltatt omkring 2000 perso-

Av Helge Sæther

ner. Denne ble imidlertid avlyst for ikke å provosere ytterliggående elementer, som ikke har forstått hva kampen den gang gjaldt. Disse elementer har også lett for å ty til vold.

Den nærmere bakgrunn for avlysningen var følgende: I Riga, Latvia, var det for noen måneder siden en oppmarsj med 2000-3000 krigsveteraner. Denne oppmarsj ble heldigvis gjennomført uten voldelige episoder. Men massemedia fant ut at her kunne de koke suppe på en spiker og blåste saken voldsomt opp. Dermed ble det et politisk jordskjelv i landet, fordi myndighetene hadde tillatt at minnehøytideligheten hadde fått en slik form og et slik innhold.

Noe i likhet med det ville man unngå i Tallinn. Derfor ble det holdt en høytidelig minnestund i byens rådhus. Også her deltok bortimot 2000 krigsveteraner med familie og venner. Det var taler av fremstående estere, det var opptreden av sang- og musikkgrupper - også fra de andre baltiske land, og sluttelig fikk vi en «soldatporsjon» med mat med nogo attåt. En meget hyggelig og minneverdig forestilling.

Søndag ble det en interes-

sant rundtur i gamlebyen. Den russisk-ortodokse kirken der, Alexander Nevskij-katedralen, var som de fleste slike meget vakker. Det vil si, de kirker som er restaurert. Massevis av kirker ble som kjent mer eller mindre ødelagt under bolsjevismen, og få (om noen) nye ble bygget i de år den sovjetiske okkupasjon varte.

Etterpå var vi på den gamle festningen, og til slutt besøkte vi et lite våpenmuseum utenfor byen.

Grunnen til at esterne kjempet sammen med tyskerne var at det ikke fantes andre muligheter for å nedkjempe bolsjevismen. Veteranene var ingen krigsforbrytere. De var deltakere i kampen for Europas frihet.

I dagene i Tallinn hadde vi stadig med oss som guide vår gamle venn, Arved. Han hadde mye å fortelle om byen. Men han kom stadig inn på sitt fangenskap i Sibir og fremholdt ofte, at det var få familier i Estland som ikke hadde hatt ett eller flere familiemedlemmer i konsentrasjonsleirene der.

Den 14. juli gikk turen til Narva. Reiseruten var lagt forbi Sinimäe, der Regiment Norge har sin minnestein over falne kamerater. Ingebret la ned krans og mintes de falne i en dyptfølt og gripende tale, der han kom inn på slitet, strabasene og alvorret under kampene.

Dagen etter ble det igjen holdt en minnestund på samme sted. Det gjaldt avdukingen av de danske frivilliges minnestein over sine falne. Nå står tre like minnesteiner side om side på denne åsryggen på Kinderheimhöhe i Sinimäe. Det er minner om de danske, de norske og de flamske frivillige som falt her. Avdukingen av den siste, den danske minnesteinen, var også meget høytidelig og gripende. Sognets prest talte og

velsignet minnesmerket, kommunens borgermester talte. Kranser ble lagt ned og taler holdt av representanter for estiske, danske, tyske og norske krigsveteraner. På vegne av den norske gruppe holdt Håkon en god minnetale. Et musikk-korps deltok, signalhornet lød, et geværslag avfyrt æressalutt. Det var en stor gruppe fremmøtte.

Torsdag var avsatt til et besøk på grensefestningen Hermannsfeste. Den ligger ved bredden av Narva-elven. På den andre siden ligger den russiske festningen Ivangorod. Hovedveien mellom Russland og Estland går i bro ved siden av festningene, med tollstasjon på begge sider. Dagens lunsj ble inntatt ved et veldekket bord på festningens restaurant, Rondell.

Fredag gikk turen til Tartu, en pen og velstelt by. Den er kanskje mest kjent for å ha ett av Europas aller eldste universiteter. Kort omvisning i byen, - forøvrig en rolig dag.

Siste lørdag på turen dro vi til Elva, som var en tidligere militær øvingsplass for sovjetiske skarpskyttere. Her var vi igjen med på et treff med flere hundre veteraner fra Estland og fra andre europeiske land. Det ble lagt ned blomster ved minnesteinen for de estiske falne. Prest var også tilstede her.

Det norske innlegget sto Lage for. Han mintes 54 år tilbake, da nordmenn og estere kjempet sammen i slagene ved Narva og Blaubergen, og han berømmet den estiske soldats tapperhet og trofasthet. Han minnet om de mange estere som ble sendt til Sibir. Nå gledet han seg over at Estland var blitt fritt og overbragte hilsen fra de tilstedeværende norske Narva- og Blaubergenkjemper.

Søndag dro vi med bussen tilbake til Tallinn og videre med SAS til Fornebu. Enda en tur til Estland var slutt. Det ble atter en interessant tur, med alvor og høytidstunder, - og med godt vennskap og hyggelige aftener.

Turdeltakerne takker Lage for solid innsats i alt arbeidet med å få disse reiseene istand.

Hvem reddet Gerhardsen?

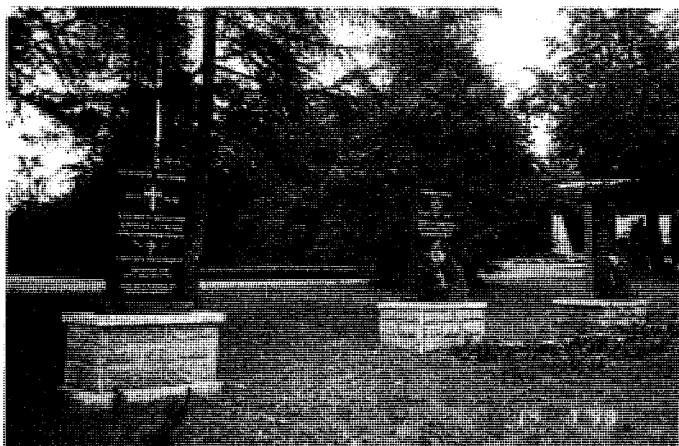
Gjennom årenes løp har norsk presse flere ganger stilt spørsmålet om hvem som reddet Einar Gerhardsen fra fangenskapet i Sachsenhausen, og derfra fikk han overført til Grini.

En tid het det at «gode» nordmenn hadde henvendt seg til den svenske statsminister Albin Hansson, som igjen hadde henvendt seg til tyskerne. Begrunnelsen var at Gerhardsen lå dødssyk i fangeleiren. Nå viste det seg imidlertid at han var i glimrende form da han kom til Grini, hvor han på kort tid fikk utarbeidet planene for en samlingsregjering.

Senere er katten sluppet ut av sekken. Nå er det nemlig kommet frem at det var «krigsforbryteren», den finske finansminister Tanner som hjalp Gerhardsen.

Til historien, som *Folk og Land* har fått fra en nålevende finsk forfatter, heter det at forbitrelsen i Finland var stor da Gerhardsen unnlot å hjelpe finansminister Tanner, da denne ble belønnet med fem og et halvt års fengsel for sin kamp for fedrelandet - mot kommunismen.

Ganske forståelig nå i ettertid, - gjennom avsløringene om Gerhardsens sterke sympatier for Stalin og hans menn.

Estlandsturen hvor det danske minnesmerket ble avduket. Til venstre finner vi den norske minnestein som ble reist for noen år siden.

FRIGITTE RØDE KORS DOKUMENTER

AVSLØRINGER ETTER 50 ÅR

Frontsøstrenes rolle

Frigitte internasjonale dokumenter avslører det Norske Røde Kors agering i det såkalte rettsoppgjøret her i landet. Etter gjennomsyn av endel dokumenter innhentet fra det internasjonale Røde Kors kontor i Geneve (arkivavdelingen) med blant annet korrespondanse mellom Lucie Odier fra den Internasjonale Komite for Røde Kors (IKRK) og det Norske Røde Kors (NRK) ved generalsekretær Arnold Rørholt, brev fra IKRK til daværende justisminister O. C. Gundersen juli 1947 samt referat fra møtet mellom representanter for IKRK (M. Pictet, L. Odier, M. Dunand) og det NRK (president Erling Steen og generalsekretær Arnold Rørholt) den 18. mars 1948 fremlagt på en internasjonal Røde Kors konferanse i Stockholm i august 1948.

I et brev fra IKRK til daværende justisminister O. C. Gundersen 3. Juli 1947 vedrørende sanitetspersonell dømt på grunn av sin virksomhet under krigen fremgår det at «man må søke løsning ikke i selve Genevekonvensjonens tekster, men snarere i den ånd som har ligget til grunn for disse... I denne sammenheng finner IKRK det nødvendig først igjen å fastslå at det å pleie sårede eller syke aldri kan ansees som en ulovlig handling».

Som generelt prinsipp

fremholdes: «Sanitetspersonell skulle ikke kunne straffes eller på noen som helst måte forulempes når det tjenestegjør i deres eget lands sanitetstjenester, likesom i sanitetstjeneste til enhver formasjon sammensatt av egne landsmenn. Dette prinsippet skulle dekke spørsmålet om sanitetspersonell tilsluttet en partisanenhet, likeledes sanitetspersonell engasjert i en nasjonal enhet som kjemper på den okkuperte stats side (den franske legion av frontkjemper på østfronten etc), såvel som sanitetspersonell som har fulgt sin regjering i exil...»

*) Materiale er velvillig stilt til disposisjon av Irmgard Margrete Knudsen Günther.

I enkelte tilfeller fremgår det at IKRK generelt beklager at man a priori, automatisk reiser anklager mot en personkategori, ikke på grunn av handlinger begått individuelt eller kollektivt, men ene og alene fordi de tilhørte leder personellet i en nasjonal Røde Kors sammensetning. IKRK anser at det dette er en forholdsregel som vil kunne vekke tvil om den verdi og betydning som er nedlagt i Genevekonvensjonens og Røde Kors dokumenters ånd, som i alle land tillegges Røde Kors emblem og navn.

I referat fra møtet mellom

Av Professor dr. med.
Randolf Alnæs

representanter for IKRK og det NRK den 18. mars 1948 omhandles spørsmålet om straffeforfølgning av sanitetspersonell deltatt i okkupasjonsmaktens tjeneste. Enkelte uttalelser i brevet til justisministeren blir gjentatt i litt andre formuleringer, men er ikke mindre viktige for det.

M. Pictet anfører: «Det er helt klart at Geneve-konvensjonen ikke kan anvendes bokstavelig i saker av denne art. Det er konvensjonens ånd som må påberopes. Røde Kors ånd må være videre enn konvensjonen». Som eksempel ble det gitt partisaner som pleiet sårete soldater og som ble drept når de ble pågrepet. «Dette er imot konvensjonens ånd og IKRK skulle ønske at det kunne beskytte også disse personer.»

«Når det foreligger en konflikt mellom en statsinteresse og en humanitær interesse, burde Røde Kors anstrenge seg fremfor alt å finne frem til det rent humanitære synspunkt, i det staten får påta seg å fremme sitt synspunkt».

Som grunnleggende prinsipp fremholdes: «Det å utføre pleietjeneste kan aldrig være straffbart i seg selv».

Med innsigelser fra de norske representanter hvor

det blant annet fremheves at «sanitetspersonell ikke er blitt straffet for å ha pleiet syke, men fordi de de er blitt ansett som forredere mot sitt land», anfører M. Pictet at «Det må takes hensyn til meget formildende omstendigheter. Komiteens tanke må være at det skjernes mellom væpnet tjeneste og ikke-væpnet tjeneste».

Det mest påtagelige i den korrespondanse som jeg har sett gjennom er de norske representanters forsøk på å være dommere og ved ulike utspill og bortforklaringer forsøke å få det IKRK «over på sin side». Dog forgjeves. Representanter for den IKRK beholder sin beskyttende-nøytrale holdning og henviser til at det er rettsapparatets sak og dømme i skyldspørsmålet. Ettersom IKRK har erfaring fra praksis i andre europeiske lands nasjonale Røde Kors-forbeninger og rettsapparat med en mildere fremferd mot det aktuelle helsepersonell, ville et naturlig alternativ være at de norske representanter la seg på samme linje eller forbli nøytral. Men nei. Her var det hverken dette eller andre ting å hente som kunne min-

ne om Røde Kors president Bjørn Brulands beklagelse over straffeforfølgning av frontsøstre mange år senere (i forbindelse med Hanna Kvanmos bok, 1990).

I og med at man kaller helsepersonells arbeid med

pleie av sårede og syke som «bistand til fienden» setter man det hele på hodet og tjenesten kriminaliseres. Dermed risikerer man at også Røde Kors ånd og humanitære virksomhet kriminaliseres.

Når det gjelder IKRK's syn på sanitetspersonell deltakelse i egne nasjonale enheter går jeg ut fra at det også gjelder for enheter av Den Norske Legion og Skiløperkompaniet i Finland.

Uenigheten om syn på avstraffelse av helsepersonell i refererte korrespondanse var imidlertid til å ta og føle på. Standhaftighet og pågåenhet i de norske representaters argumentasjon i forsvar av eget syn, likeså. Her var det ingen pardon! Man får inntrykk av at det Norske Røde Kors ikke hadde noe eget syn, men la seg flat for Regjerings og gikk dens ærend. Det ble et syn preget av datidens lynchestemning, ihvertfall langt bort fra moderorganisasjonens. Forsøk på å få IKRK velsignelse til sitt skyldstraffesyn mislykkedes imidlertid hele tiden. Og Gudskjelov for det!

De nye frigitte dokumenter fra IKRK åpner opp for et nytt syn på frontsøstrenes rolle i den 2. verdenskrig og senere straffeforfølgning. ●

Frigjøringen i 1945:

5000 aktive NS-folk skulle henrettes i løpet av en natt

Svensk minister med beretningen om Trygve Lies dødsliste

Sveriges forbindelse med hadde en plan for hvordan den norske flyktning-regjering i London under krigen er kommet lite frem, og det virker som om norske forskere har oversett mange av de dokumenter som finnes om denne del av krigs- og okkupasjonshistorien.

En nær venn av Folk og Land har gjort avisen oppmerksom på at den svenske minister, Nils Quensel, ved sin død etterlot seg atskillig materiale om møtene med medlemmer av regjeringen Nygaardsvold. Dette befinner seg nå i det svenske riksarkivet.

Spesielt interessant er kanskje møtet med den norske utenriksminister Trygve Lie og justisminister Terje Wold i november 1944.

Nils Quensel skriver: - Den 3. i samme måned ga regjeringen lunsj for dem i Masreliezzrummet. Jeg fikk ordnet en spesiell samtale med Lie etter lunsjen, og han fortalte da at man (den norske regjering - red.anm.)

hadde en plan for hvordan man, i forbindelse med frigjøringen, skulle behandle de norske medløpere. I den ne hadde Lie gått inn for at 5000 nordmenn, oppført på svartelister, skulle henrettes i løpet av en natt.

Det gjalt de ledende Quislingpolitikere og mengder av de aktive innen Nasjonal Samling.

Jeg protesterte mot en slik voldsdød og mente at man måtte foreta en vanlig rettergang.

Lie svarte at en slik ville ta for lang tid.

Jeg minnet ham da på, at etter terroristenes fall under den franske revolusjon ble det innledet en prosess mot dem, for deretter å gi amnesti for alle politiske forbrytelser som var begått. (Da med noen unntakelser).

Dette ut fra tidens hets og hevnfølelser som styrte dommene. (Som i Norge, red.anm.).

Teroristene ble senere dugende og lojale medlemmer av samfunnet.

Syltynne skiver

Av Ole Seierstad

Er sannheten til for å gjemmes og bakes i helsyrnet deig er sannheten farlig for helsen når naken den kommer til deg.

Skal sannheten stekes i ovnen og komme som brød på ditt bord og kuttes i syltynne skiver og nevnes med syltynne ord.

Må sannheten alltid forderve den sannhet du mener å ha den trygghet du mener å eie forsvinner så fort nå og da.

Er sannheten om det som hendte en sannhet om noe som var og ikke en tegning - bare av det som skal være et svar.

Er sannheten deg i det skjulte en dommer i liv og i død en uønsket gjest om natten en skive av helsyrnet brød.

Er sannheten bare en skygge av noe som hendte engang og noe som ikke hendte en underlig flerstemmig sang.

Er sannheten det at du svever midt mellom himmel og jord og spiser de syltynne skiver av helsyrnet brød på ditt bord.

Levevilkår under den tyske ...

Forts. fra side 2

sjonsmaktens forsøk på å gjennomføre en nasjonalso-sialistisk revolusjon og et autoritært regime i Norge. Det innebar at nasjonale og moralske verdier som lå dypt for ankret i det norske folkesinnet, ble opplevd krenket. Gradvis svingte opinionen fra en passiv og indifferent holdning til det som skjedde til håp og tro på en alliert seier, som også ble mer og mer sannsynlig etter som krigslykken vendte seg. Det kan heller ikke skjules at det fra motstandsbevegelsen også ble øvet et sterkt opinionspress. I den praktiske hverdag fungerte imidlertid det norske samfunn nok så uforstyrret og tjente den tyske krigsmaktens interesser innen rammen av Folke-

retten og kanskje vel så det. Industri, næringsliv og offentlig administrasjon arbeidet alle fem år for okkupasjonsmakten, ikke alltid like effektivt, men med få alvorlige forstyrrelser. Bortsett fra de siste åtte måneder var det svært få aksjoner fra den norske motstandsbevegelsen som var direkte rettet mot tyske militære interesser.

Noen sluttbetraktninger vedrørende vår okkupasjonshistorie:

«Forfatteren slutter seg til Skodvins syn: «Litteraturen er så omfangsrik at det er vanskelig å få et fullstendig overblikk: bøker, avhandlinger, artikler, nedskrifter og skriftstykker av mange slag må telles med firesifrede tall eller kanskje vel så det om en vil være grundig». Jeg har selv forsøkt å sirkle inn og ekstrahere av dette materiale fra mitt eget spesifikke interessefelt og formålet med studien.

Jens Chr. Hauge uttrykker det slik: «Hver generasjon av historikere kommer til å fortelle, fargelegge og tolke historien om de fem okkupasjonsårene på sin måte, ja det kan vel hende at hver del av landet og kanskje de forskjellige yrker kommer til å se historien i litt forskjellig lys. Historiefortellinger og historietolkninger er en del av hver tids hyldet til, kritikk av og oppgjør med krigs tiden, dens horning og dens mennesker. Synet på historien er en del av hver tids debatt, hver tids ideologiske og politiske kamp. («Manuskripter» - s. 124.)»

Forfatteren, dr. med. Anders Chr. Gogstad, var professor i sosialmedisin ved Universitetet i Bergen inntil juli 1991. Han har 30 års erfaring fra helsetjenesten og fra forskning og undervisning i Norge og Sverige i praktisk og teoretisk samfunnsorientert medisin. Han har hatt flere internasjonale oppdrag på sitt fagområde

De hvite ...

Forts. fra side 3

sett denne organisasjon nevnt på trykk, og jeg tror det er få som kjenner til den. Når jeg har diskutert med jevnaldrende og yngre om de harde 30-åra, så tror de at det er et fantasiprodukt når jeg har kommet inn på «De hvite gardar». Men jeg vet jo at de eksisterte. Jeg vet at en del bønder i min hjembygd skaffet seg håndvåpen og drev øvelsesskyting. De ville forsvare seg hvis kommunister og revolusjonære A.P.-folk gikk til aksjon. De hadde truet med å svi av skogene og sette fyr på storgårdene. Min far hadde 2 pistoler. Den ene (Mauser 7,65) har jeg ennå i mitt eie. Den andre ble beslaglagt (les stjålet) i mai 1945.

Kan Folk og Land i en artikkel fortelle litt om denne organisasjonen? Hvor omfattende var den - og hvordan var den bygget opp?

Hilsen

Vi lover å komme tilbake med utførlige opplysninger om «De hvite gardar». Red.

Korreksjon er ...

Forts. fra side 1

Skodvin som med sin «klåre og eintydige» krig strakk seg så langt at han i en av sine bøker byttet ut ordet «nordmenn» og erstattet det med «Norge.»

Etter min oppfatning er professor Grimnes en sjelden dyktig historiker som har foretatt en omfattende revisjon av norsk okkupasjonshistorie. Se Grimnes: «Vendepunkt» s. 37-38: «I første omgang kunne angrepet (invasjonen) sees som en rent militær operasjon, et resultat av tyske strategiske overveielser, en okkupasjon som var rent midlertidig og ikke hadde noen videre konsekvenser for Norge som stat. Det tyske ultimatumet som nordmennene fikk overrakt om morgenen 9. april understreket dette. Der het det at de tyske troppene ikke kom i noen fiendtlig hensikt, men bare ville overta forsvaret av Norge så lenge krigen varte, for å komme allierte aksjoner i forkjøpet. Tyskland hverken ville krenke Norges territoriale integritet eller politiske uavhengighet. Vi vet i ettertid at det lå en realitet i dette.» Såvidt jeg vet er det første gang en norsk faghistoriker trekker en slik konklusjon. Professor Grimnes har også gitt en nokså balansert fremstilling om «Elverumsfullmakten.»

og er en ivrig deltaker i samfunnsdebatten og i lokalpolitisk arbeid.

**Abonner på
Folk og Land
til et ungt
menneske!**

Professor Keilhau var ikke fadder til landssvikanordningen

Mente den stred mot Norges Grunnlov

Folk og Land er kommet i at en liten tue kan velte stort besittelse av en brevveksling mellom Georg Hvistendahl og professor Wilhelm Keilhau.

Sistnevnte er av mange oppfattet som fadder til landssvikanordningen, - noe han sterkt benekter i korrespondansen. Det var etter professorens angrep på dr. Scharffenberg i «Aftenposten», at Georg Hvistendahl sendte ham følgende brev - datert 3. januar 1951:

- Deres 6-spalters angrep på dr. Scharffenberg må vel med rette kunne sies å være tynne saker. Så tynne at De helt typisk har funnet det formålstjenelig å bruke en hel innledende spalte på å beskyldte ham for uridderlighet. Det kan ikke være annet enn London-mentaliteten som stikker hestehoven frem og har forledet Dem til dette.

Og slik gjør De, som selv har regnet Dem som en av fadderne til det uridderligste av alt uridderlig, nemlig landssvikanorden og det såkalte rettsoppgjør.

Deres angrep på Scharffenbergs ridderlighet er øyensynlig basert på en alt for stor tillit til det gamle ordsprog som sier

- Da det bare er den minst mulig farvete sandhet som interesserer, har det gledet meg å motta i retur mitt brev av 3. ds. med Deres påtegning om at De ikke er en av fadderne til landssvikloven. Spesielt har det gledet meg at De finner en beskyldning herom så æreskrenkende at De forlanger en undskyldning. I tillit til Deres opplysninger gir jeg Dem herved denne.

Det vil aldri lykkes Dem å kaste smuss på dr. Scharffenberg. Gi det opp jo før jo heller. Folk vil nødvendigvis komme til å sammenligne Dem og ham, og resultatet er ikke tvilsomt.

Georg Hvistendahl (sign.)

Dette brev ble returnert med følgende påskrift:

- Ovenstående hviler på en grov misforståelse. Jeg er ikke «fadder» til «landssvikanordningen». Tvert imot prøvde jeg i London å stoppe den, da jeg mener den i realiteten strider mot grunnl. paragraf 97.

Jeg tapte slaget takket være Thagårds innflytelse. De skylder meg en undskyldning.

Wilhelm Keilhau (sign.)

P.S. Anordningen ble laget i Norge, ikke i London. Den ble sendt til London. D.S.

Georg Hvitendahl svarte professoren:

Det er imidlertid så, at De blandt mine bekjendte, og jeg tror i vide kretser utover landet, regnes endog som en av de nærmeststående faddere. Denne oppfatning skyldes antaglig bl.a. en artikkel, vissnok i «Verdens Gang» straks etter «frigjøringa» hvor De skal ha skrevet noe slikt som: «Da vi i London ble klar over at vi måtte gjøre medlemskap i NS straffbart, etc.»

Jeg skal imidlertid gjerne benytte enhver given anledning til ved hjelp av Deres dementi å beriktige den feilaktige oppfatning. Tilfellet viser hvor uheldig det er at ikke alle opplysninger og dokumenter er lagt på bordet om alt som er

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

eks. Inger Cesilie Stridsklev: «M/S Theklas

himmelferd» kr. 218,-

..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Innbundet) . kr. 285,-

..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Heftet) kr. 150,-

..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost** kr. 50,-

..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma** kr. 50,-

..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** kr. 5,-

..... eks. Sundra Sand: **Noen enindringer fra tiden**

omkring Vidkun Quislings siste dager kr. 5,-

..... eks. Roald A. Nielsen: **"Solbris Ohoil"** kr. 50,-

..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfjendtlige trauma** kr. 50,-

..... eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år** kr. 50,-

..... eks. Ståle Fagerland: **Et navn til låns** kr. 220,-

..... eks. Johs Myhren: **Skyldig - uskyldig?** kr. 100,-

Legg til kr. 20,- for fraktsender ved forskuddsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved

sjekk i kontanter eller **frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. som betales slik:

Navn:

Adresse:

Postnr.: Sted:

foregått i de forskjellige «kred- ville vært nasjonal holdning i ser» både i London og her ånd og sandhet. Men det hjemme under okkupasjonen. moralske mot manglet.

Mange mennesker kunne derved ha vært spart for gale dommer, fordømmelse, rykter, mistanker og beskyldninger. Det

Georg Hvistendahl (sign.)

I neste nummer:

Etter invasjonen i Norge 1940 ble det funnet avslørende dokumenter om samarbeidende kommunistiske grupper som tidlig i 30-årene hadde ferdig planene for militær oppstand i Norge. En av gruppene kalte seg «Den røde milits». Den var en eliteavdeling som skulle sette det hele i sving. FOLK OG LAND har et eksemplar av den skremmende instruks som ble fordelt til gruppens tilitsmenn.

I neste nummer gjengir vi innholdet av det uhyggelige dokument.

«En og annen hadde jo i tide sagt fra. Nåde han som i tide sa fra. Nåde han.

Nå fikk han vite at han var krigshisser, militær og NAZIST».

Det var den kjente forfatteren Johan Bojer som skrev dette i 1940.

I neste nummer vil du forstå forfatterens avsky for forsvarsfiendene som bragte tyskerne til Norge.

saken i Nord-Trøndelag, der sjefen for 5. feltbrigade, oberst Getz, i sin forbitrelse over forsvarsfiendene skrev til Hagelin og stilte seg til Quislingregjeringens disposisjon.

I disse dager foreligger John Sands bok «Elverumsfullmakten» på A/S Historisk Forlag. En bok som fra alle hold omfattes med den største interesse, da forfatteren i en årrekke har viet seg spesielt for studier omkring «fullmakten».

FOLK OG LAND kommer i neste nummer med sin anmeldelse av boken. Den kan allerede nå bestilles i vår boktjeneste.

JON LEIKVAM er død i en alder av 99 år.

Den landskjente fengselsoverlege var medlem av Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie, - og gjennom sitt faste abonnement på FOLK OG LAND forlangte han avisen i åpen forsendelse, - ikke i lukket omslag som mange krever.

I neste nummer kommer minneordene om ham.

OGSÅ DU bør bli en fast leser av FOLK OG LAND - uansett «side».

Kjent historiker til nytt temamøte

Temamøtene som arrangeres 4 ganger i året har vært en ubetinget suksess som har trukket fulle hus.

Torsdag 5. november knyttes et nytt navn til foredragsholderne, idet den kjente historiker Baard Herman Borge fra høyskolen i Harstad blir høstmøtets gjest med temaet «Etterkrigsoppgjøret i Norge, - et sosialt oppgjør». Under denne tittel skrev han for kort tid siden en artikkel i en innholdsrik og svært interessant tysk bok som kom ut på det seriøse Akademische Verlagsanstalt i Leipzig: - KEINE «ABRECHNUNG» - NS-Verbrechhen, Justiz und Gesellschaft in Europa nach 1945.

Ta med deg slekt og venner til dette temamøte, og alle vil få en stor opplevelse. Tidligere arrangementer har hatt disse foredragsholdere:

Oberstløytnant Anton Olstad, professor Hans Fredrik Dahl, psykolog Anders Skuterud, professor Ole Kristian Grimnes, professor Anders Chr. Gogstad, forfatter Kjell Fjørtoft, forfatter Egil Ulateig, førsteamansuensis Tore Pryser, h.r.adv. Jan Didriksen, h.r.adv. Erik Gjems-Onstad, rektor Arne Haraldstad, styremedl. i Norges krigsbarnforbund Annie Solheim, professor dr. med. Randolph Alnæs, tidl. skolesjef Thorleif Øisang, tidl. rådmann i Ski kommune, Erling Rønneberg, prosjektleder Jan Eidi, biskop em. Per Lønning, oberst I. Arvid Steen og cand. jur. Synnøve Fjellbakk Taftø.

Kunnskap, erkjennelse, forsoning

Johs. Myhren

SKYLDIG? - USKYLDIG?

Bok, 113 sider.
Samfunnstrykk

Av Hakon Warendorph

Forfatteren har vært og er en trofast kjemper. Med solid plass i det norske samfunn på grunn av sine mange kvaliteter både som fagmann og privatperson, har han vært eksempel til etterfølgelse såvel for meningsfeller som motstandere.

Han har skrevet en liten bok - en artikkelsamling kaller han den - egne og andres verker som han her kommenterer. Det er rettsoppgjøret med for- og etterhistorie det handler om. Myhren konkluderer med at forsoning er den logiske, etiske og ønskelige utvikling av «landssvik»syndromet, sykdommen som har ridd norsk samfunnsliv og juss i snart to menneskealdrer. Denne konklusjonen følger - etter Myhrens mening - naturlig etter det stoff som blir presentert. Undertegnede tviler på konklusjonen. Det er lite som taler for en forsoningsprosess. Den er det vel heller ikke så stort behov for. Forfatteren påpeker jo også at NSfolk og andre «landssvikdomte» har inntatt respekterte posisjoner og har orden på «sine liv». Det som mangler er ikke forsoning, men myndighetenes erkjennelse av at det overveiende flertall av «landssvik»dommene ble idømt på feil grunnlag.

- I den forbindelse merker vi oss krigsseilernes kranke skjebne i byråkratnorge. De

er de eneste nordmenn som hadde betydning for krigens utfall og dermed for Norges posisjon etter krigen. Nå omsider er erkjennelsens harde virkelighet nådd inn i kontorene. Nå får i alle fall enklene en slant av de underslåtte midler. Uten sammenligning forøvrig kunne kanskje norske myndigheter ta over seg at Norge kom «uforskammet» godt gjennom krigen ikke minst på grunn av NSadministrasjonens arbeid. Det burde også være grunnlag for en erkjennelse. Johs. Myhrens artikkelsamling gir klare prov på at det ville være betimelig.

Dessverre er «Skyldig - Uskyldig» belemret med en god del trykkfeil og også en del «understatement»formuleringer som, særlig for yngre, kan være vanskelig å tolke og av og til kan virke forvirrende. Avsnittene som gjelder spørreundersøkelsen om fengsler og fangeleire, er tøyd lengre enn opplysningene tilsier. Dette stoffet kunne med hell vært med i referatform eller helt utelatt. Jeg hadde heller sett annet aktuelt stoff om vår skyld og uskyld fra Myhrens rikholdige kunnskapslager,

For den som har fulgt med i det som er skrevet og sagt om okkupasjon og oppgjør, er det lite nytt, men dette bidrag til slikt stoff har da heller ikke oss som målgruppe. Forfatteren trekker frem en del kardinalpunkter som gir perspektiv til unge som ønsker mer eller ny

kunnskap. For NSfolk som vil friske opp sine kunnskaper og erindringer, er det en grei og kortfattet «oppfrisker». Myhren antyder selv at andre grupper er lite aktuelle. Det er vel en korrekt antydning - dessverre.

Det meste av den litteratur som er kommet til fordel for «landssvikerne», har en skjebne som fremtidige historiekilder. Særlig gjelder det de bøker og skrifter som er forfattet av NSfolk. Vi har liten tiltro og trenger mer erkjennelse enn forsoning. Det er å håpe at Myhrens bidrag kan finne plass og lesere allerede nå. Den omhandler viktige punkter til vurdering for «nykommere» særlig. Ikke alt er fremstillet like lettfattelig, men så er det da også mange ufattelige ting som er skjedd.

Myhren skriver et uklarerlig bokmål, men har i egne artikler og kommentarer benyttet nynorsk ved denne anledning. Jeg tror kanskje at det er en liten aber. Jeg ser bokmål som bedre egnet til saksprosa og som en målform de fleste er mest fortrolig med i en slik forbindelse.

Vi berørte har etter hvert en solid lagringstid. Ukjente jaktmarker venter. Men vi håper jo at «når den ny vin blomstrer» så skal våre meninger og historiens fakta være tilgjengelige og fyldestgjørende for nettopp de nye, unge årganger. Johs. Myhren har gitt oss sitt bidrag. Nye generasjoner har fått nok en liten sten å bygge med - og takk for det!

MINNESTEINEN

Deltakerne foran kirken i Krasnoje Selo.

For alle oss som sto på kirkegården i Krasnoje Selo hin augustdag i år var det et syn av opphøyet skjønnhet å se presten i si praktfulle ornat heve korset velsignende mot minnestøtten som sto der.

Vår minnestøtte.

Vanskelig kunne det skapes en større skjønnhet over høytidsstunden for våre falne kamerater enn den vi opplevet her ved «Den Blå Kirken», under en blå himmels tempeltak.

Det var noe ubegripelig vakkert over det hele.

Ingen av oss søkte å skjule våre tårer.

Noen snakket om Guds nærhet.

Vi var igrunnen med på mer enn avdukingen av en minnestøtte. Det var også litt av en historisk dag.

For første gang opplevet vi at en Kirke og hele dens menighet sto sammen med oss i bønner for våre falne, og der presten under sin velsignelse av minnesteinen lovet å hegne om den og gi den kirkens sterke beskyttelse.

Vi ber våre lesere finne frem til lektor P.O. Storlids skildring og egne inntrykk av denne høytidsstund på kirkegården i Krasnoje Selo. (side 4.)

Som en utenforstående, nøytral, sannhetssøkende historiker bør hans ord leses med den største interesse.

Redaksjonen har i de siste uker fått brev fra flere av deltakerne i den særs vellykkede tur til St.Petersburg.

Alle gir uttrykk for takknemligheten over opplevelsene de fikk være med på.

- Husk bladpengene!

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO